

Tungkol Saan ang Modyul na Ito?

Ikaw ba ay naghahanap ng pagkakataon para kumita? O may kaibigan ka bang naghahanap rin ng pagkakataon na kumita? Naiisip mo bang baka mahirapan kang makahanap ng pagkakakitaan dahil kulang ka sa kasanayan? Kaibigan, narito ang magandang balita. May isang sangay ang pamahalaan na tinatawag na *Technical Education and Skills Development Authority (TESDA)* na nagbibigay ng pagsasanay sa mga iba't ibang kasanayan nang sa gayo'y maaari kang makipagsabayan sa paghahanap ng trabaho o makapagsimula ng sariling negosyo. Ang TESDA ay nag-aalok ng mga technical at vocational education at training (TVET) sa mga kabataang katulad mo. Ang mga pagsasanay na ito ay nakatuon upang paunlarin ang iyong mga kakayahan at ihanda ka sa maaari mong mapapasukang trabaho o hanapbuhay at nang sa ganoon ay magkaroon ka ng magandang kinabukasan. Maaari kang maging draftsman, welder, karpintero, kusinero o iba pang uri ng manggagawa na may kasanayan sa pamamagitan ng pagsasanay sa programang ito ng ating pamahalaan.

Gusto mo bang alamin ang tungkol sa iba't ibang proyekto ng TVET at kung papaano ka matutulungang maabot ang iyong mga pinapangarap? Gusto mo rin bang alamin ang tungkol sa mga iba't ibang pagsasanay at kung anong mga kasanayan at kaugalian ang maaari mong matutuhan? Binabalak mo bang lumahok sa programa ng TESDA na magsasanay sa iyo sa isang kasanayang panghanapbuhay? Kung oo ang sagot mo, ang modyul na ito ay nababagay sa iyo.

Sa modyul na ito, may pagkakataon kang suriin ang mga iba't ibang programa ng TVET na inaalok ng TESDA. Matutuklasan mo kung anu-ano ang mga kailangang isumite mo para makalahok ka sa programang ito at kung papaano matutugunan ng programang ito ang iyong mga pangangailangan. Tatalakayin din sa modyul na ito kung anu-ano ang mga kakailanganin para makasama ka sa TESDA Occupation Qualification at Certification System. Madali kang makapasok sa programa ng TESDA at makakuha ng kasanayan kung alam mo ang lahat na kailangang isumite dito.

Ang modyul na ito ay may tatlong aralin:

Aralin 1 – *Pagsisiyasat sa mga Maaaring Pagpipiliang Programa ng TVET*

Aralin 2 – *Pagpili ng Naaangkop na Programa ng TVET*

Aralin 3 – *Paghahanda para sa TESDA Occupation Qualification and Certification Test*

Anu-ano ang mga Matututuhan Mo sa Modyul na Ito?

Matapos mong pag-aralan ang modyul na ito, makakaya mo nang:

- ◆ tukuyin ang programa sa pagsasanay na nababagay sa iyong angking kahusayan at naayon sa iyong hangarin;
- ◆ magdesisyon kung angkop sa iyo ang napili mong programa sa pagsasanay;
- ◆ ilarawan ang mga kursong handang ibigay sa programa ng TESDA at TVET;
- ◆ pumili ang programa ng TVET na tumutugon sa iyong pangangailangan at interes; at
- ◆ maghanda para sa pagsusulit ng TESDA Occupation Qualification and Certification System

Anu-ano na ang mga Alam mo?

Bago mo simulang pag-aralan ang modyul na ito, sagutin mo muna ang simpleng pagsusulit na ito para makita kung ano na ang nalalaman mo tungkol sa mga paksa ng modyul. Sagutin nang maikli ang mga tanong sa ibaba.

A. Magbigay ng tatlong palatandaan na nagpapakitang angkop sa iyo ang isang skills training program.

1. _____
2. _____
3. _____

B. Magbigay ng anim na halimbawa ng trabaho o hanapbuhay na nangangailangan ng kasanayang makukuha sa pamamagitan ng paglahok sa programa ng TESDA at TVET.

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____

C. Maglista ng mga payak na pangangailangan para sa TESDA occupation qualification and certification test.

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____

D. Sabihin kung paanong makatutulong sa iyo ang TVET para makamit mo ang iyong mga hangarin.

Kumusta ang mga sagot mo? Sa palagay mo ba'y tama lahat? Ihambing ang iyong mga sagot sa *Batayan sa Pagwawasto* sa pahina 38.

Kung tama lahat ang sagot mo, napakahusay! Nagpapakita ito na marami ka nang alam tungkol sa paksa sa modyul na ito. Maaari mo pa ring pag-aralan ang modyul para mabalik-aralan ang iyong nalalaman. Malay mo, matututo ka ng ilan pang bagong kaalaman.

Kung mababa ang nakuha mo, huwag sumama ang loob. Ang ibig sabihin nito'y para sa iyo ang modyul. Makatutulong ito na maintindihan ang mahahalagang ideyang magagamit sa pang-araw-araw na buhay. Kung pag-aralang mabuti ang modyul na ito, matututuhan mo ang mga sagot sa lahat ng tanong sa pagsasanay, at marami pang iba. Handa ka na ba?

Maaari ka nang pumunta sa susunod na pahina para simulan ang Aralin 1.

Pagsisiyasat sa mga Maaaring Pagpipiliang Programa ng TVET

Pinangarap mo ba o narining mo na bang nagsabi ang isang kaibigan na, “Sana, balang araw, maging doktor/inhinyero/abogado/nars ako. Pero matagal ang pag-aaral para maging ganyan, bukod a katotohanang hindi namin kayang tutustusan ang ganyang pag-aaral.”

Kapag iniisip ng mga kabataan ang kanilang kinabukasan, karaniwang iniisip nila ang makatapos ng kursong may apat na taon sa kolehiyo at makakuha ng trabaho sa mga maraming korporasyon sa buong bansa. Subalit ang pag-aaral sa mga pormal na paaralan tulad ng kolehiyo at unibersidad ay karaniwang inaabot nang matagal na panahon at nangangailangan ng malaking pera. Hindi lahat ng pamilya ay kayang tustusan ang pag-aaral ng mga anak sa kolehiyo nang may apat na taon.

Pero nagbabago na ang panahon. Sa ngayon, marami na sa mga kabataan ang may magandang kinabukasan kahit wala silang diplomang nagpapakita na nakatapos sila ng apat na taon sa kolehiyo. Salamat na lang sa mga espesyal na kasanayan na maaari nilang makamit sa pamamagitan ng mga programa ng TVET. Marami nang mga bagong uri ng trabaho ngayon o mga manggagawa na may mahusay na kasanayan na kumikita ng kasinglaki o higit pa sa kinikita ng mga manggagawang pumapasok sa opisina at nagtapos sa kolehiyo. Mabigyan lang ng tamang pagsasanay at magandang pagkakataon, ang mga manggagawang may kasanayan ay may magandang pagkakataong makahanap ng pagkakakitaan o kaya ay makapagsimula ng sarili nilang negosyo.

Sa araling ito ay matutunghayan mo ang mga katangian ng mga manggagawang may kasanayan, ganoon din ang kanilang halaga sa ating lipunan. Mapag-aaralan mo rin ang mga marami mong maaaring pagkakataon at pagsasanay para magkaroon ng kasanayan na makatutulong sa iyo para maabot mo ang iyong mga mithiin. Matutunan mo rin ang mga iba’t ibang programa ng TVET sa kasalukuyan. Handa ka na bang alamin mo kung paano ka magkaroon ng magandang kinabukasan na hindi na kailangang mag-aral pa sa kolehiyo? Kung ganoon, ipagpatuloy mo ang pagbabasa ng modyul.

Pag-isipan Natin Ito

Napag-isipan mo ba na maging isa kang manggagawang may kasanayan, na ginagamit ang iyong mga kamay upang maghanapbuhay? Pag-isipan mong mabuti bago mo ipagpatuloy ang pagbabasa sa mga sumusunod na bahagi ng modyul.

Subukan Natin Ito

Para mas maintindihan mo ang mga katangian ng mga hanapbuhay na nangangailangan ng kasanayan, maglibot ka sa inyong komunidad at makipag-usap sa mga manggagawang may kasanayan. Makihalubilo ka sa taga-ayos ng buhok o hairdresser at barbero, manikurista, beautician, o makipag-usap ka sa isang welder o tagahinang, opereytor ng makina, computer technician, modista, kusinero, karpintero, sastre o sinumang may trabahong ginagamitan ng kahusayan ng kamay. Pansinin mo na ang mga taong ito ay magaling sa kanilang mga gawain dahil sila ay dumaan sa isang pagsasanay. Gumawa ng isang talaan na katulad sa ibaba at pagkatapos ay buuin mo ito. Sundan ang halimbawang nakalagay sa unang linya.

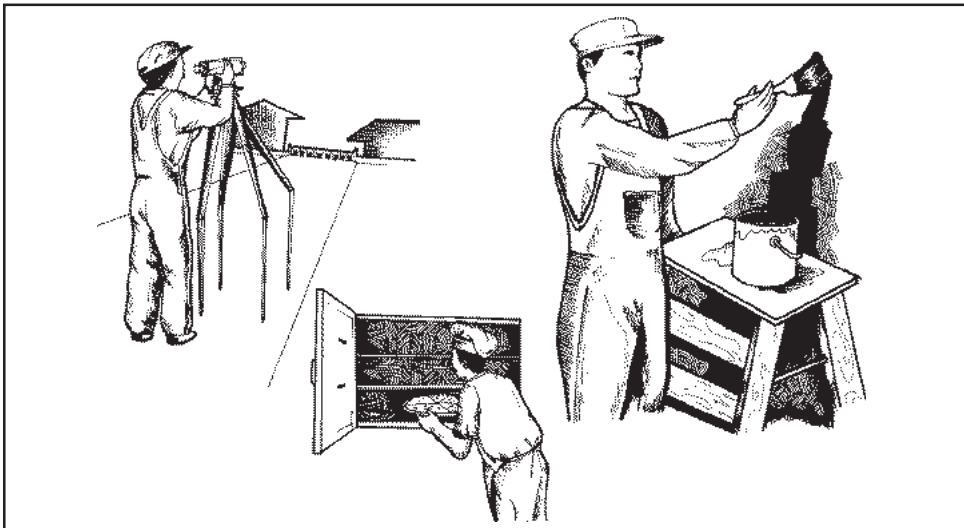
Manggagawang may kasanayan	Kinakailangang Kasanayan	Nakuha ang pagsasanay	Kinakailangang Kilos
Sastre	Paggamit ng makinang panahi	Tinuruan ng tatay	Matiyaga, malikhain

Ilang manggagawang may kasanayan ang kinausap mo sa iyong komunidad? Ano ang nalaman mo tungkol sa kinakailangang kasanayan, gawi at pagsasanay na kailangan mo para maging katulad nila? Pag-aralan ang ginawa mong talaan. Alin ang gusto mo sa mga inilista mong hanapbuhay? Pagkatapos, alamin mo kung mayroon kang kaalaman, kasanayan at kagawian na kinakailangan para sa trabahong iyan. Taglay mo ba ang mga kailangan para sa ganoong klase ng manggagawang may kasanayan?

Alamin Natin

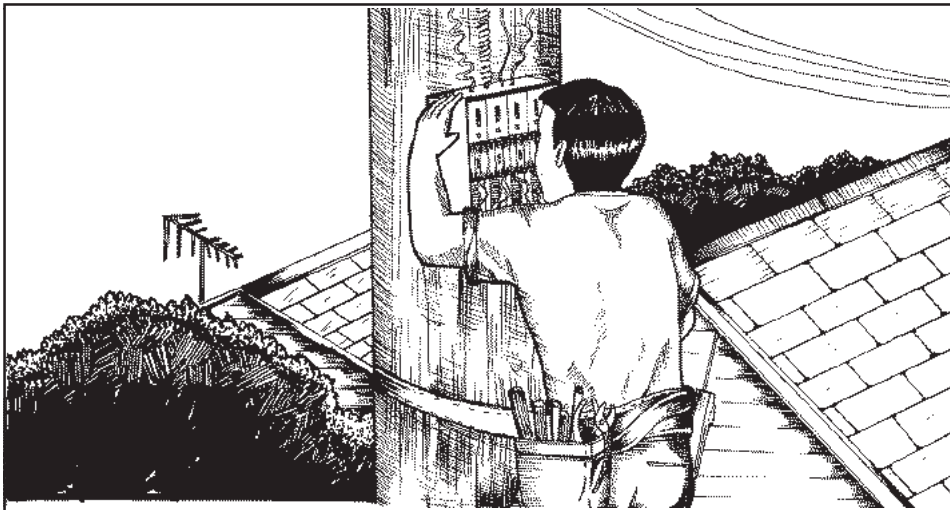
Sa nakaraang gawain, nalaman mo na maraming tao ang kumikita nang maayos dahil sa kanilang espesyal na kasanayan. Maaaring ang mga manggagawang ito'y taga-ayos ng kasangkapan sa bahay at ng elektroniks, panadero, tagasarbey ng lupa at pintor ng bahay. Karamihan sa kanila ay hindi nakatapos ng kolehiyo subalit mayroon silang magandang hanapbuhay.

Ang mga bihasang manggagawa ay nagkakaroon ng kasanayan sa iba't ibang paraan. Ang ilan sa kanila'y natuto sa mga kamag-anak na matagal nang ganoon ang gawain at negosyo. Kunsabagay, naituturo ng magulang sa anak ang kanyang kaalaman, kasanayan at hilig. Ganoon pa man, hindi lahat ay ipinanganak sa pamilyang may matagal nang sariling negosyo. May alam ka ba sa inyong pamilya na makapagtuturo sa iyo ng isang kasanayan? O kaya'y isang kaibigan ng inyong pamilya, isang kakilala o kamag-anak na may-ari ng shop kung saan maaari mong pag-aralan ang isang kasanayan? Ang ganitong paraan ng pag-aaral ng kasanayan ay tinatawag na *aprentisyip*. Ito'y napakagandang paraan para makapagsanay dahil kaagad-agad mong magamit ang natututuhan mo. Kung wala kang kapamilya o kamag-anak na maaaring magturo sa iyo ng isang kasanayan at ang pag-aaral sa kolehiyo ay malayong mangyayari, ano ang pipiliin mo?

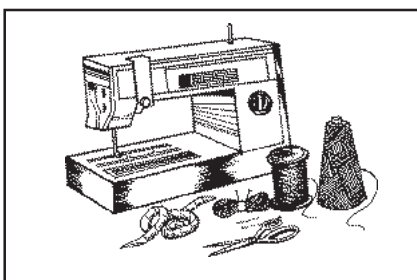
Ang kursong tradisyonal ay tumutukoy sa mga matatag na uri ng hanapbuhay tulad ng pagsasastre, pagpapanadero at pamamahala ng beauty parlor. Sa kabilang dako, ang mga kursong di-tradisyonal ay pagsasanay sa mga kabataan sa teknikal o mas modernong mga kurso tulad ng pagre-repair ng computer, data encoding, pagre-repair ng elektroniks at pagpapatakbo ng makina.

Sa pangkalahatan, ang mga bihasang manggagawa ay karaniwang mahusay sa mga gawaing-kamay. Subalit, ang mga kaunlarang dulot ng teknolohiya tulad ng computer, at iba pang makabagong makina at nangangailangan ng kaalaman at kasanayan sa tama at angkop na paggamit ng mga kagamitang instrumento at iba pang materyales. Ang ligtas at wastong paggamit ng mga kagamitan ay nangangailangan nang tamang pagsasanay na maaaring maibigay ng mga programa ng TVET. Halimbawa, ang isang technician sa electronics ay nangangailangan nang tamang pagsasanay para matukoy niya kung ano ang sira sa isang kasangkapan o appliance at para malaman din niya kung paano gagamitin ang mga espesyal na kagamitan sa pag-aayos ng sirang gamit.

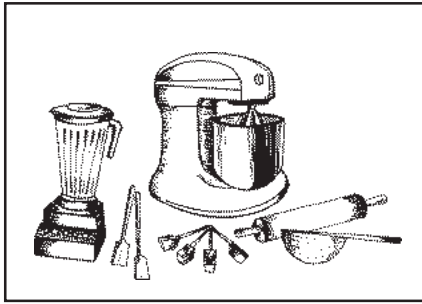

Subukan Natin Ito

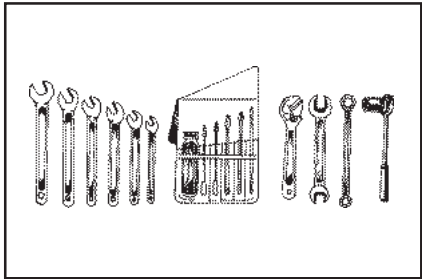
Isulat ang hanapbuhay sa gumagamit ng mga instrumento o kagamitan na nakalarawan sa kaliwang bahagi ng pahina.

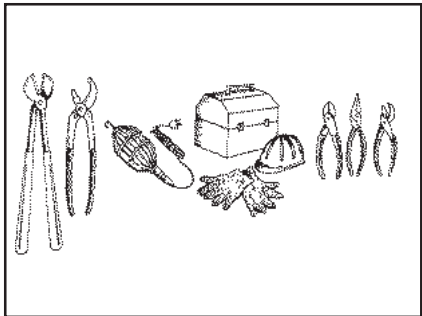
1. _____

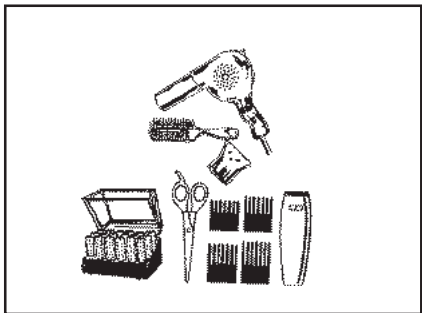
2. _____

3. _____

4. _____

5. _____

Ihambing ang iyong mga sagot sa *Batayan sa Pagwawasto* sa pahina 38. May naiisip ka pa bang ibang hanapbuahy na maaaring gamitan ng mga kagamitan o instrumentong nasa larawan?

Pag-aralan at Suriin Natin Ito

Alam mo ba na ang mg dayuhang employer sa pangkalahatan ay mas gusto ang mga bihasang Pilipinong manggagawa? Ito'y hindi lamang dahil nagtataglay sila ng mga angkop na kasanayan kundi nagtataglay din sila ng wastong pagpapahalaga sa gawain na kailangan sa kanilang trabaho. Ang programang TVET na inaalok ng pamahalaan sa pamamagitan ng TESDA at ng iba pang may mga pahintulot na pribado at pampublikong institusyon ang naghahanda sa mga indibidwal sa hanay ng pangkabuhayang teknikal o bokasyonal. Ang mga programang ito ay may layuning ihanda ang ating mga manggagawa upang maipagmalaki sa mundo, may kahusayan sa teknikal na aspeto, may pinag-aralan at may tamang pagpapahalaga sa gawain.

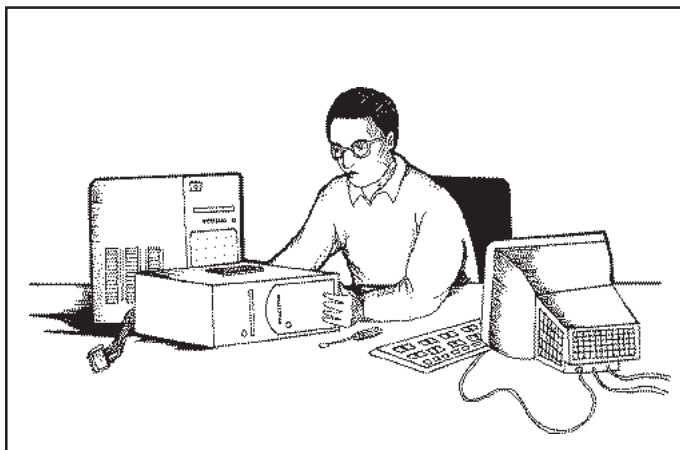
Sinasabing competency-based o nakabatay sa kakayahan ang mga programa ng TVET. Ang ibig sabihin nito ay sinasanay at sinusubok ang bawat tao ayon sa kanyang antas ng kakayahan.

Dapat piliin ng bawat isa ang programa ng TVET na angkop sa kanya. Halimbawa, sa mga gustong magsanay bilang manggagawa sa mga beauty parlor tulad ng taga-ayos ng buhok, manikurista at taga-kulay ng buhok, kinakailangang may kahusayan sila sa paggamit ng kanilang kamay dahil gagamit sila ng mga maliliit na kagamitan tulad ng brush sa make-up at sa mata. Kailangan ding magpakita sila ng pagkamalikhain dahil ang magiging trabaho nila ay para gawing maganda ang kanilang mga kustomer. Kailangang mailarawan o makita nila sa kanilang isip kung ano ang maganda.

Sa isang technician ng computer, kailangang maging matiyaga siya kapag gumagawa sa maliliit na bahagi ng computer. Kailangang may mapanuring isipan siya para magkaroon ng kabuluhan ang lahat ng koneksyon sa loob ng computer. Mahalaga rin sa kanyang trabaho ang kahusayan ng kamay o kasanayan sa paggamit ng mga instrumento, at kailangan rin na malinaw ang kanyang mga mata.

Barbero

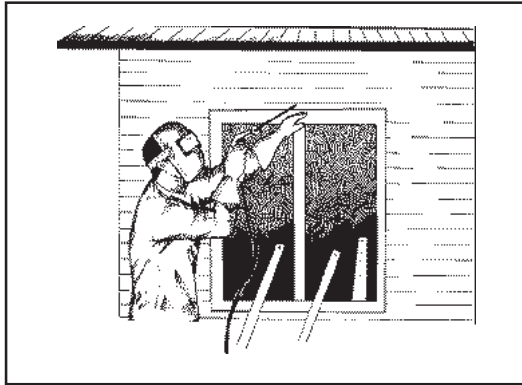

Computer technician

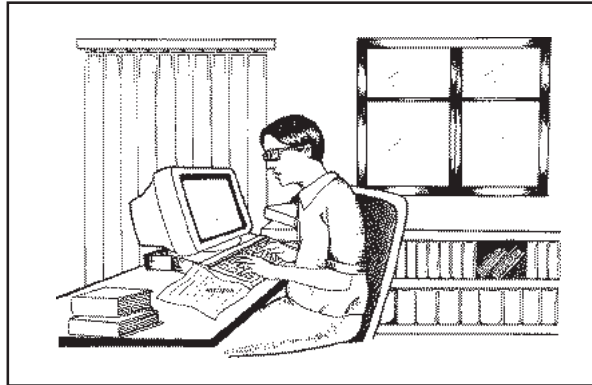

Subukan Natin Ito

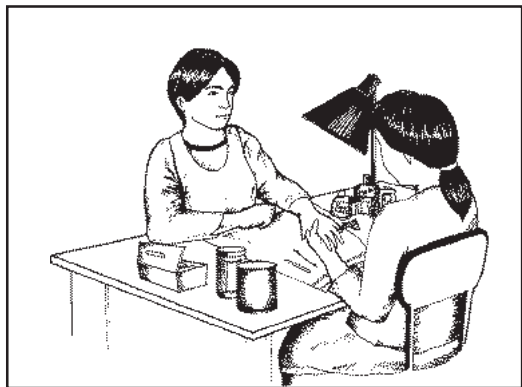
Nasa ibaba ang iba pang hanapbuhay na nangangailangan ng espesyal na kasanayan at personal na katangian. Tukuyin ang mga kasanayan at katangian na kailangan para maging matagumpay ang bawat isa.

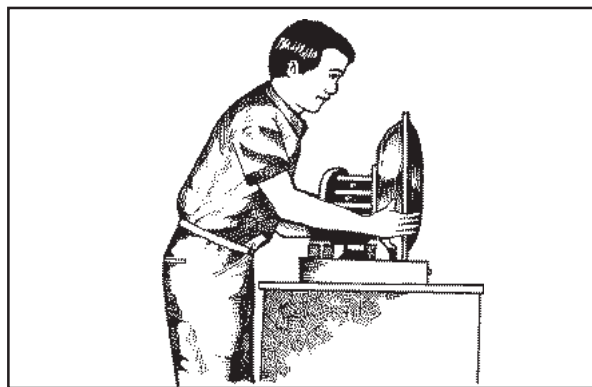
Welder

Data encoder

Manikurista

taga-repair ng kasangkapang de-kuryente

Ipakita ang iyong sagot sa *Instructional Manager*. Kumusta ang iyong mga sagot?

Sa mga halimbawang ibinigay sa una mula sa bawat programa ng TVET, nakita no na nangangailangan ng iba't ibang kakayahan ang bawat hanapbuhay. Sa palagay mo ba, taglay mo ang mga kailangan para sa hanapbuhay na binabalak mo?

Subukan Natin Ito

Tingnan natin kung matutukoy mo ang iba't ibang mga teknolohiya na magagamit ng isang manggagawawang may kasanayan. Itugma ang mga kurso sa hanay **A** sa mga kasanayan sa hanay **B**. Isulat lamang ang letra ng tamang sagot sa nakalaan na patlang sa tabi ng bawat bilang.

Hanay A

- _____ 1. Fine Arts o Pagpipinta
- _____ 2. Food Technology
- _____ 3. Handicraft Making
- _____ 4. Electrical Technology
- _____ 5. Automotive Technology
- _____ 6. Welding
- _____ 7. Hotel and Restaurant Management
- _____ 8. Clothing Technology
- _____ 9. Computer Repair and ng Maintenance
- _____ 10. Cosmetology

Hanay B

- a. Pagpepreserba at paghahanda ng pagkain
- b. Kasanayan sa pagweweyter o serbidor
- c. Pagsasastre o pagmomodista
- d. Pag-aayos ng buhok at mukha
- e. Pagkukumpuni ng computer
- f. Pagdurugtong ng bakal
- g. Pagkukumpuni at pagmamanupaktura ng makina
- h. Paggawa ng muwebles na rattan
- i. Pagiinstilasyon ng mga kawad kuryente
- j. Pagpipintang gumagamit ng charcoal at oil

Ihambing ang iyong mga sagot sa *Batayan sa Pagwawasto* sa pp. 38 –39. Kumusta ang iyong mga sagot?

Sa naunang gawain, natutuhan mo na bawat kurso na inaalok sa mga kolehiyo ay may katumbas na programa sa TVET sa ilalim ng pamamahala ng TESDA. Halimbawa, kung binabalak mong mag-aral kung paano magluto ng cake, may programa ang TVET para sa ganyang kasanayan. Sa programang ito, matututuhan mo hindi lamang ang pagluto ng cake, kundi pati na rin ang tamang paggamit ng mga kasangkapan at iba pang kagamitan sa pamamahala ng isang panaderya.

Ang sumusunod ay ilan sa mga programa ng TVET:

Mga Programa ng TVET

Automotive Technology

Kurikulum

Simpleng pagre-repair ng sasakyan
Pagpipintura ng sasakyan
Pagkukumpuni ng makina ng sasakyan

Construction Technology	Pagtatayo ng mga gusali Pag-survey ng lupa Pagkakarpintero
Computer Repair and Maintenance	Pag-repair ng computer Data encoding
Cosmetology	Pag-aayos at pagkukulay ng buhok Pagpapaganda ng mukha
Electrical Technology	Paglalagay ng kawad ng kuryente
Food Technology	Pagpreserba ng pagkain Pagluluto Pagluluto ng mga matatamis o mga dessert
Clothing Technology	Pagiging sastre at modista Pagbuburda Pananahi ng damit ng bata Paggawa ng stuffed toys
Hotel and Restaurant Management	Pag-bake o paghuhurno Mga kailangang serbisyo sa hotel Paghahanda sa bangkete Pag-aayos ng bahay Pagsasanay sa mga serbidor o weyter at bartender o tagahanda ng inumin sa bar
Handicraft making	Paggawa ng muwebles na rattan Paggawa ng dekorasyon sa pasko Paggawa ng paper mache o mga bagay na gawa sa papel na hinuhubog at pininturahan Paggawa ng mga bagay mula sa shell Pag-uukit sa kahoy
Welding Technology	Simpleng pagwe-welding o paghihinang Paghubog sa metal

Alamin Natin ang Iyong mga Natutuhan

Sagutan nang maikli ang sumusunod na tanong:

1. Bakit nakabatay sa kakayahan ang mga programa ng TVET?

2. Ano ang ibig sabihin ng bawat letra sa sumusunod na akronim?

TESDA _____

TVET _____

3. Tukuyin ang mga programa ng TVET na binanggit sa aralin.

Ihambing ang iyong mga sagot sa *Batayan sa Pagwawasto* sa pahina 39.
Tama bang lahat ang iyong mga sagot?

Tandaan Natin

- ◆ Maraming programa sa kasanayan ang iniaalok ng TESDA sa mga gustong matuto para magkaroon ng hanapbuhay.
- ◆ Ang mga programang ito ng TESDA ay iniaalok ng TVET at ng iba pang ahensya para magturo ng mga kasanayan sa iba't ibang teknolohiya at hanapbuhay na nangangailangan ng espesyal na kasanayan.
- ◆ Ang mga programa ng TVET ay nababase sa kakayahan o tinatawag na competency-based.

Pagpili ng Naaangkop na Programa ng TVET

Sa unang aralin, natutuhan mo na ang pag-aral sa kolehiyo ay hindi lamang ang tanging paraan para paghandaan ang kinabukasan. Maraming mga kabataan na kagaya mo ay maaaring magkaroon ng kasanayan sa pamamagitan ng mga programa ng TVET na inaalok ng TESDA at ng iba pang ahensya ng ating pamahalaan. Subalit, sa may mahigit na isang daang programang inaalok ng TVET na maaari kang magsanay, anong programa ang iyong pipiliin? Anong uri ng gawain ang sa palagay mo ay naangkop sa iyo?

Sa araling ito, matutuhan mo ang mga hakbang na maaari mong sundan sa pagpili ng pinaka-angkop na programa ng TVET para sa iyo. Dahil sa ang mga programa ng TVET ay nababase sa kakayahan, maraming dapat mong isa-alang-alang sa iyong pagpipil ng naaangkop na programa ng TVET para sa iyo. Pag-aralan mo ang araling ito nang mabuti, dahil ang gagawin mong desisyon ay maaaring maging pinakamahalaga para sa iyong buhay. Ang pag-alam kung ano ang tamang desisyon na iyong gagawin ay maaaring may malaking kabuluhan sa iyong kinabukasan. Ipagpatuloy mo ang iyong pagbabasa.

Ano ang pinapangarap mo para sa iyong kinabukasan?

Pag-isipan Natin Ito

May kilala ka bang nakatatanda sa iyo na may hanapbuhay o gawain na pinagkaka-interesan mo? Ano ang kanyang pangalan? Ano ang kanyang ikinabubuhay? Bakit gusto mong maging kagaya niya? Sa palagay mo ba ay mayroon kang katangian para magaya mo siya?

Pag-aralan at Suriin Natin Ito

Ang mga kabataang katulad mo ay karaniwang nangangarap na makatapos ng apat na taong kurso sa kolehiyo. Ang mangarap nito ay mabuti. Subalit ang pagkaroon ng kaalaman sa paraang pormal sa pamamagitan ng pag-aaral sa kolehiyo ay maaaring hindi makatotohanan sa iba. Sa halip, maaari kang mamili sa mga programa ng TVET sa ilalim ng TESDA. Una, kailangang malaman mo muna kung anong kasanayan ang gustong mong magkaroon. Pagkatapos, kailangan isaalang-alang mo ang iyong kalagayan. Isaalang-alang mo ang kakayahan ng pamilya mo na pag-aralin ka sa kolehiyo. Isaalang-alang mo rin kung ano ang mga prayoridad mo sa buhay.

May mga kapatid ka pa bang nag-aaral? May mga kamag-anak ka bang maaaring tumulong para makatapos ka sa iyong pag-aaral? Maaari kang gumawa ng mga listahan ng mga bagay-bagay na maaaring makatulong sa iyo upang makagawa ka ng isang mahalagang desisyon. Masuwerte ka at may mga programa ang TVET at iba pang ahensya ng pamahalaan tulad ng TESDA na maaaring makatulong sa iyo upang maabot mo ang iyong mga pinapangarap sa buhay sakaling hindi ka man makapasok sa kolehiyo.

Ngayon, pag-isipan mo kung talagang gusto mong magsanay. Alalahanin mo na marami pang ibang paraan upang magkaroon nang pagkakakitaan kahit hindi ka nakatapos sa kolehiyo. Ang pagkaroon ng kasanayan o pagsasanay sa bokesyonal ay isa sa mga paraan. Maaari kang gumawa ng listahan ng mga dahilan mo kung bakit gusto mong lumahok sa programa ng TVET. Pag-aralan mo ang mga dahilang ito nang mabuti bago ka gumawa ng desisyon. Nakapagdesisyon ka na ba? Kung ganoon, magaling!

Ngayon, at nakagawa ka na ng desisyon, ano ang susunod? Ang susunod mong gagawin ay pipili ka ng programa ng TVET na naaangkop sa iyo. Ipagpatuloy mo ang pagbabasa.

Subukan Natin Ito

Pag-aralan ang mga listahan na ginawa mo sa gawaing “Pag-isipan Natin Ito”. Tingnan kung ano ang mga kailangang pagsasanay, kasanayan at kagawian na mayroon ang mga taong kinapanayam mo na nauukol sa kanilang hanapbuhay. Ang mga ito ay makatutulong sa iyo sa pagpili mo nang naaangkop ng programa ng TVET.

Gumawa ng iyong listahan. Ang mga sumusunod ay maaaring makatulong sa iyo:

Mga hangarin—mga plano mo para sa iyo at sa iyong pamilya;

Mga interes—mga bagay na ikinasisiya mong gawin at karaniwa’y ginagawa mo;

Kagawian—mga personal mong kagawian at katangian;

Mga kalakasan—mga bagay na makatutulong sa iyo na makamit mo ang iyong hangarin; at

Mga kahinaan—mga bagay na makakasagabal sa pagkakamit ng iyong mga hangarin.

Mga hangarin:

Para sa sarili

Para sa aking pamilya

Mga interes

Mga gawi

Mga kasanayan

Mga kalakasan

Mga kahinaan

Nasa ibaba ang ginawang listahan ni Ana, isang kabataang tulad mo, na nagpasiyang pumasok sa programang pagsasanay na inaalok ng TVET. Pinag-isipang mabuti ni Ana ang mga bagay sa listahan.

Listahan ni Ana

Mga hangarin

Para sa sarili: *Makakuha ng trabaho na may malaking suweldo upang ako ay makapamuhay nang sa sarili lamang umaasa.*

Para sa pamilya: *Makatulong sa pinansyal na pangangailangan ng aking pamilya at mapag-aral ang aking dalawang nakababatang kapatid na lalaki.*

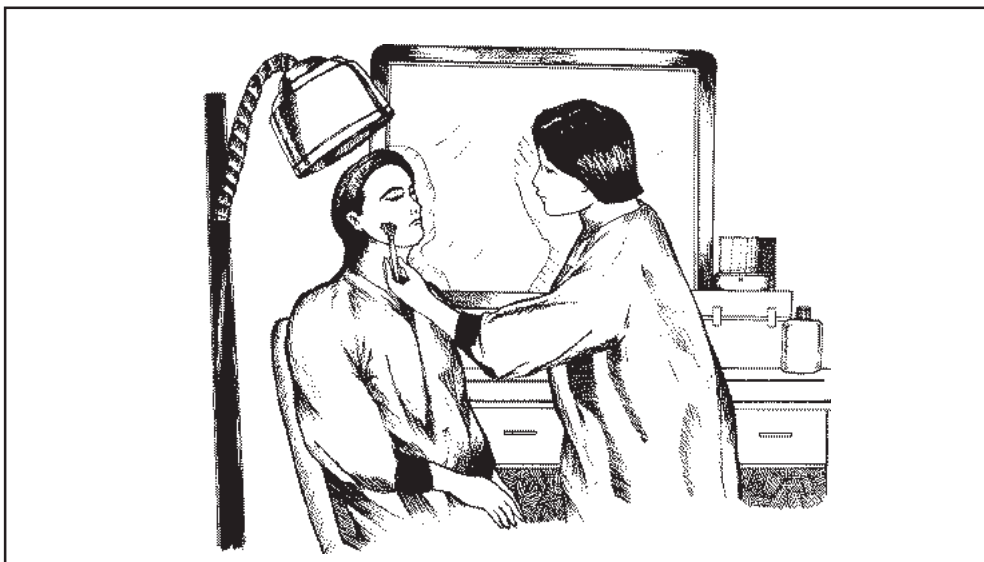
Mga interes: *Paglalagay ng make-up sa ibang tao at pag-aayos ng kanilang buhok.*

Mga gawi:	<i>Matiyaga at masipag.</i>
Kasanayan:	<i>Paglalagay ng make-up sa ibang tao at paggugupit ng buhok.</i>
Mga kalasakan:	<i>Malikhain at bukas sa mga bagong istilo ng pag-aayos ng buhok at pagmake-up at may tiyahin na may parlor kung saan pwede akong magsanay.</i>
Mga kahinaan:	<i>Mabagal matuto.</i>

Pag-aralan ang listahang ginawa ni Ana. Anong programa ng TVET ang maaari mong maimungkahi mo sa kanya? Ano ang nakatulong sa iyo upang magkaroon ka ng ganoong mungkahi? Anong bagay na nasa ginawa niyang listahan ang nakatulong sa iyo upang gawin iyon?

Ihambing ang iyong sagot sa sagot na nasa ibaba.

Iminumungkahi kong kumuha si Ana ng cosmetology. Sa palagay ko, dapat niyang pag-aralan kung paano mamahala ng isang parlor dahil may kasanayan na siya sa ganitong uri ng hanapbuhay. Ang pagkaroon ng tiyahin na may parlor ay magandang pagkakataon para sa kanya dahil mayroon siyang maaaring pagsanayan ng kanyang matututuhan sa training. Subalit ito’y dapat maging hadlang upang magkaroon siya ng sarili niyang parlor sa hinaharap. Maaari niyang magamit ang kanyang pagiging matiyaga at masipag upang asikasuhin ang kanyang magiging kustomer. Subalit maaaring mahihirapan siya sa kanyang pagsasanay dahil sa kanyang medyo kabagalan sa pagkatuto. Kailangan niyang magsumikap nang mabuti upang siya ay matuto.

Ikaw naman? Anu-ano ang nasa listahan mo? Sundan mo ang ginawa ni Ana. Anong programa ng TVET ang sa palagay mo ay nababagay sa iyo? Nadalian ka ba sa pagdesisyon pagkatapos mong makagawa ng listahan?

Alamin Natin

Ang listahang iyong natapos ay nakatulong sa iyo upang tiyakin mo ang iyong sarili. Makatutulong din ito sa iyo sa pagpili mo ng programa ng TVET na angkop sa iyo. Ang mga sumusunod na bagay ay maaari mong isaalang-alang sa paggawa mo ng desisyon:

1. **Hangarin**

Ang **hangarin** ay mga plano mo para sa iyong sarili at iyong pamilya. Mahalaga na mayroon kang takdang panahon para sa iyong mga hangarin. Ang mga hangarin ay maaaring pang madaling panahon (maaaring sa darating na isang buwan) o pangmatagalan (maaaring sa darating na limang taon, halimbawa). Sa ganitong paraan, maaari mong tayahin kung nasa tamang landas ka o hindi. Kung hindi mo maabot ang iyong hangarin sa panahong iyong itinakda, kailangang mo muling magtasa at dapat gumawa ng angkop na pagkilos.

Kapag alam mo ang iyong hangarin, matutukoy mo ang mga hakbang na kailangan para makamit ito. Nagbibigay ng direksyon ang pagtukoy sa iyong hangarin.

2. **Interes**

Bagay na nakakapukaw sa iyong atensiyon at kuryosidad ang **interes**. Kabilang sa interes ang mga hilig gawin at pampalipas-oras. Makatutulong sa madaling pagkakamit ng iyong hangarin ang pag-alam kung ano ang nakakapukaw sa interes mo. Kunsabagay, kapag masaya ka sa iyong ginagawa, mas madadalihan ka sa iyong gawain.

3. **Mga gawi**

Hindi sapat ang pagiging interesado sa isang bagay para makamit ang hangarin, kailangan mo ding magkaroon ng wastong gawi. Halimbawa, kung gusto mong maging isang taga-ayos ng buhok, kailangang komportable ka sa mga taong nakapaligid sa iyo. Kailangang maging palakaibigan ka at mayroong masayang disposisyon para mahikayat ang mga parokyano na bumalik. Maaaring makatulong ang wastong gawi sa gawain para makahikayat ng bagong parokyano at makapagpanatili ng dati na.

4. **Mga kasanayan**

Sa Aralin 1, nalaman mo na nakabatay sa kakayahan ang mga programa ng TVET. Sa gayon, kailangan ang isang antas ng kasanayan bago pa man mag-umpisa sa training ang isang tao. Sa kaso ni Ana, may kaunti na siyang alam sa paggugupit ng buhok kaya't mahusay siyang kandidato sa training para maging isang taga-ayos buhok.

Nangangailangan ng iba't ibang kasanayan ang bawat training program. Halimbawa, nangangailangan ang isang computer technician ng kahusayan kamay sa pagkutingting o pagbusisi sa napakaliliit na bahagi ng computer. Sa kabilang banda, kailangang maging mahusay sa pagsukat ng mga sangkap ang mga panadero. Lumalaki ang tsansa mong matanggap kapag mahusay ka sa programang gusto mong pasukan.

Maglista ng ilang kasanayan na kailangan para sa mga hanapbuhay na kahanay sa ibaba.

Hanapbuhay	Mga Kasanayang Kailangan
1. Draftsman	_____

2. Welder	_____

3. Handicraft Manufacturer	_____

4. Karpintero	_____

5. Kusinero	_____

Ihambing ang iyong mga sagot sa *Batayan sa Pagwawasto* sa pahina 39. Tama ba ang mga sagot mo?

5. Mga kalakasan

Ang mga kakayahan ng isang tao na maaaring makatulong sa kanya na makamit ang kanyang hangarin. Ang mga ito ang kakayahan na makatutulong sa iyo na magtagumpay. Maaaring mga kasanayan o personal na katangian ang mga ito. Maaari din itong mga salik sa kapaligiran. Sa kaso ni Ana, may tiya siyang nagmamay-ari ng beauty parlor. Makatutulong ang kaniyang tiya na makapagsimula siya sa pamamagitan ng aktwal na pagtatrabaho sa beauty salon.

6. Mga kahinaan

Kung nakatutulong ang mga kalakasan na makamit ang mga hangarin mo, nakahahadlang naman ang mga kahinaan sa pagkamit sa mga ito. Ano ang makakahadlang sa iyo sa pagkakamit ng iyong mga hangarin? Paano makakalimita ang iyong mga kahinaan sa tsansa mong maging isang manggagawang may kasanayan? May magagawa ka ba sa iyong mga kahinaan? Siyempre, may magagawa ka, kailangan mo lamang mas maging masikap.

Pagkatapos mong gumawa ng listahan ng pagtatasa sa sarili, maaari ka nang gumawa ng pangalawang hakbang. Maaari mo nang alamin kung ano talaga ang ibinibigay na programa ng TVET. May mahigit sandaang programa na mapagpipilian. Kailangan mong kumuha ng listahan ng lahat ng programa sa training center na malapit sa inyo o sa sangay kung saan mo balak kumuha ng training. Hindi laging ibinibigay ang bawat programa kaya kailangan mong tumawag o sumulat sa mga sangay ng nagbibigay ng training ng TVET. Malugod silang magbigay sa iyo ng listahan ng mga programa ng TVET pati na training schedules.

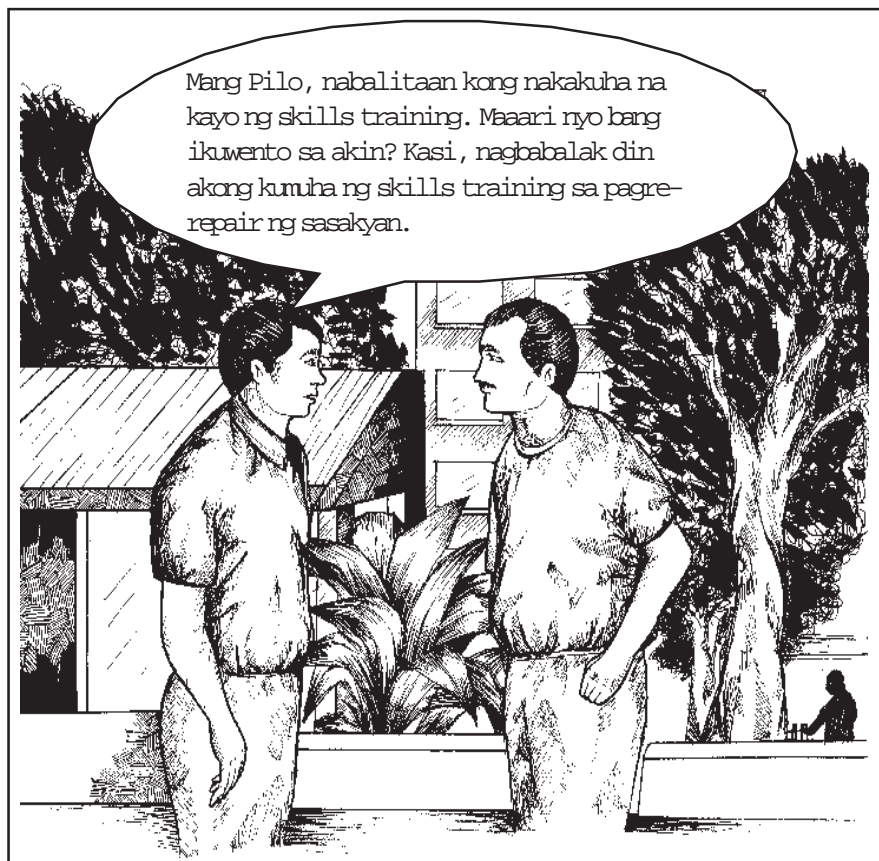
Kung mayroon ka nang listahan ng mga programa ng TVET at may napili ka na, ano ang iba pang bagay na isasaalang-alang mo?

Tingnan ang listahan sa ibaba.

1. Ano ang tsansang makakuha ako ng trabaho pagkatapos kong mapag-aralan ang programang ito ng TVET?
2. Kailangan bang magbiyahe ako sa hanapbuhay na makukuha ko? Kung oo, nakahanda ba akong magbiyahe o manirahan sa ibang lugar?
3. Mayroon ba ako o magkakaroon ba ako ng mga kasangkapan o kagamitang kailangan para sa hanapbuhay na ito? Kung hindi, may paraan bang magkaroon ako ng mga ito?

4. Sa programang ito ng TVET, magkakaroon ba ako ng pagbabagay (flexibility) at uunlad ba ako?
5. Makatutulong ba ang programang ito na makamit ko ang aking mga personal na hangarin?
6. Ano ang iskedyul at bayarin sa kurso ng programa?
7. Anu-ano ang scholarship na maaari kong pasukan?
8. Saan gaganapin ang training? May mga magagamit ba ako para makatapos sa programa?
9. Ano ang tsansa kong makapasok sa programang ito?

Bukod sa tuwirang pagtatanong sa mga sangay ng nagbibigay ng iba't ibang programa ng TVET, maaari mo ring tanungin ang ibang nakapagtapos ng programa tungkol sa kanilang karanasan. Magiging mahalagang impormasyon ang kanyang payo na makatutulong sa pagdedesisyon sa pagpili ng programang naaangkop sa iyo. Partikular na mahalaga ang impormasyong ito na makatulong sa iyo sa pagpili ng programang may magandang kalidad na makakapukaw ng iyong interes. Kaya, lakad na, huwag matakot magtanong.

Mahalaga ding mapagkukunan ng impormasyon tungkol sa detalye ng bawat programa ang mga sangay ng nagbibigay ng iba't ibang programa. Huwag kalimutang tanungin ang tungkol sa sumusunod:

1. **Aktuwal na pamamaraan sa training**

Pagbibigay ng panayam at direktang kasanayan (apprenticeship) ang karamihan sa TVET training sessions. Handa ka bang sumabak sa mahigpit na training at lumahok sa mga aktibidad na kaugnay nito?

2. **Mga detalye ng kurso**

Maaaring pormal o di-pormal ang course training. Sa **di-pormal** na training, hindi kailangan ang puspulang pamamahala sa silid-aralan, mas gamit dito ng hands-on training. Sa kabilang dako, kailangan sa **pormal** na training na nakaharap ang guro sa mas mahabang oras.

Hindi nagbibigay ng sertipiko sa mga kursong walang kredito pero aktuwal na skills training ang ibinibigay. Mahalagang isaalang-alang ito kung papasok ka sa trabaho sa isang kumpanyang naghahanap ng mga sertipiko.

3. **Tagal ng kurso**

Maraming programa ng TVETang mapagpipilian. Dahil magkaibang-magkaiba ang mga kasanayan na kailangang paunlarin para sa bawat hanapbuhay, tumatagal nang maikling panahon ang ilang kurso samantalang tumatagal nang mahabang panahon ang iba pa.

Hindi aabot sa anim na buwan ang mga kursong **pangmaikling panahon**. Maaaring matapos sa dalawang linggo ang ilang kurso. Sa kabilang dako, maaaring umabot nang mahigit isang taon para matapos ang mga kursong **pangmatagalang panahon**. Nakasalalay sa bigat ng hirap na teknikal ang panahon na kailangan para makatapos sa kurso. Halimbawa, mas maraming training session ang kurso sa computer kaysa cosmetology. Hindi naman sinasabing mas mahalaga kaysa mga taga-ayos ng buhok ang mga computer technician pero nagkakaiba ang katangian ng kanilang trabaho.

4. **Ebalwasyon o pagtatasa ng kurso**

Kung kursong may kredit ang programa ng TVET na balak mong kunin, bahagi ng training ang pagtatasa sa mga nagawa mo. Maaaring ang pagtatasa'y nasa anyo ng nakasulat na pagsusulit, mga gawaing hands-on, praktikal na pagsusulit o oral exams. Dapat isaalang-alang ang mga ito dahil bibigyan ka ng grado o marka batay sa resulta ng mga ito.

Sa sandaling makapagdesisyon ka sa pagpasok sa isang programa at sumailalim sa pagtatasa ng sarili, kailangan ang pagtatasa ng programa. Kapag nakumpleto na ang mga hakbang, maaari ka na ngayong mag-aplay sa programa ng TVET na naaangkop sa iyo. Sana'y suwertihin ka sa napili mo. Kapag sinunod ang lahat ng nabanggit na hakbang, mayroon kang napakagandang tsansa hindi lamang sa pagtatapos mo ng programa kundi pati na rin sa pagtatagumpay sa paggamit sa iyong kaalaman kapag nagtatrabaho ka na.

Pag-isipan Natin Ito

Kung hihingi ng payo ang isang kaibigan sa pagpili ng programa ng TVET na naaangkop sa kanya, ano ang maipapayo mo?

Alamin Natin ang Iyong mga Natutuhan

Isa-isang sagutin ang mga tanong.

A. Anu-ano ang mga salik na dapat isaalang-alang sa pagtatasa sa iyong sarili?

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____

B. Banggitin ang mga salik na kailangang isaalang-alang kapag nagtatasa ng isang programa ng TVET.

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____

Ihambing ang iyong mga sagot sa *Batayan sa Pagwawasto* sa pahina 39. Tama ba ang mga sagot mo?

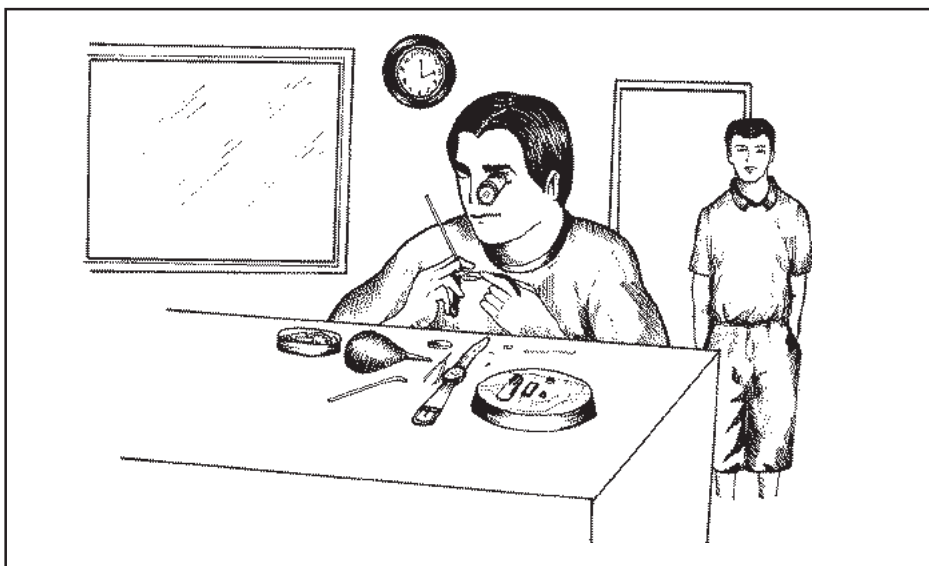

Tandaan Natin

- ◆ Mga hakbang na dapat gawin sa pagpili sa naaangkop na programa ng TVET:
 1. Unang-una, magdesisyon kung gusto mong magtraining o hindi. Isaalang-alang ang mga salik sa sarili mo at sa iyong kapaligiran pati na sa pagpili sa programa ng TVET.
 2. Gumawa ng pagtatasa sa sarili. Tukuyin at suriin ang iyong mga hangarin, interes, kasanayan, kalakasan at kahinaan.
 3. Pagkatapos, gumawa ng pagtatasa sa programa kung meron o andiyan ang kursong kukunin, mga oportunidad na ibinibigay, kung madaling mapuntahan at oras na kailangan para makatapos sa programa. Makatutulong sa pagpili mo sa programang naaangkop sa iyo ang isang maingat na pagtatasa sa mga ito at iba pang salik.
 4. Magtanong sa mga sangay na nagbibigay ng mga programa ng TVET tungkol sa mga detalye ng programa na napili mo na. Malaking tulong din ang pagtatanong sa mga nakatapos ng ganong ding programa ng TVET.

Paghahanda para sa TESDA Occupation Qualification and Certification Test

Dalawampu't apat na taong gulang si Jose. Hindi siya nakatapos sa kolehiyo pero mahusay siyang magkumpuni ng relo. Natutuhan niya sa kanyang tatay na ginawang hanapbuhay ang pagkukumpuni ng relo. Nag-aplay ng trabaho sa ibang bansa si Jose pero hindi siya tinanggap ng ahensiya dahil naghahanap ang mga dayuhang employer ng mga sertipikadong manggagawang may kasanayan. Kaya pinayuhan siyang kumuha ng TESDA Qualification and Certification Tests.

Dapat nakapagdesisyon ka nang sumailalim sa training at nakapili na ng isang programa ng TVET na papasukan. Maraming TESDA centers sa buong bansa. Bukod sa TESDA, maraming iba pang pribadong institusyon na nagbibigay din ng mga programa ng TVET. Maaari kang magtanong sa mga opisyal ng munisipyo tungkol dito. Maaari ka ring bumisita sa ilan sa mga ito at magtanong tungkol sa maraming programang ibinibigay gawin lamang ang mga hakbang sa nakaraang mga aralin. Pansinin na maaaring magbigay ng iba't ibang programa ang bawat training center batay sa mga pangangailangan ng bawat lugar at kakailanganin sa training. Maaari kang pumili ng kurso at kung saan ito kukunin. Kapag napagdesisyonan mo nang magsanay sa ilalim ng isang programa, may ilang hakbang na kailangan mong sundin bago maaaring aktuwal na magsimula sa training.

Tatalakayin sa araling ito ang tungkol sa lahat nang iyan at marami pang iba. Ituturo sa iyo kung paano mag-aplay sa training sa ilalim ng isang programa ng TVET. Ituturo sa iyo kung paano ang wastong pagsagot sa application form at pagsagot sa mga panayam sa pag-aaplay. Tutulong sa iyo sa paghahanda sa TESDA Qualification and Certification Tests sa gayo'y lumaki ang tsansa mong matanggap sa isang programa ng TVET at talagang magtagumpay sa pagtatapos.

Pag-isipan Natin Ito

Nasubukan mo na bang mag-aplay sa trabaho o sa pagpasok sa paaralan? Naaalala mo ba kung gaano ka kinabahan? Kinakabahan ka dahil hindi ka sigurado. Nag-aalala ka ba sa mga itatanong sa iyo sa panayam?

Alamin Natin

Kapag nag-aaplay sa isang programa **TVET**, tiyaking mayroon ka ng sumusunod na dokumento:

1. report kard sa mataas na paaralan, diploma, o katumbas nito tulad ng sertipiko ng Nonformal Education Accreditation and Equivalency (NFE A and E)
2. sertipiko ng magandang katangiang moral mula sa dating paaralan o opisyal ng barangay
3. sertipiko ng kapanganakan
4. pinakahuling litrato—1 x 1 at 2 x 2
5. mga sertipiko, kung mayroon man, na nakuha sa iba pang training o seminar

Maaaring matagal ang paghahanda sa mga dokumentong ito. Karaniwang sapat na ang dalawang linggo. Pagsumite ng aplikasyon ang unang hakbang. Para sa mga programa ng TVET na ibinibigay ng TESDA, kailangang sagutin mo ang isang manpower profile form o mga tanong na sasagutin tungkol sa indibidwal. Tandaan ang sumusunod:

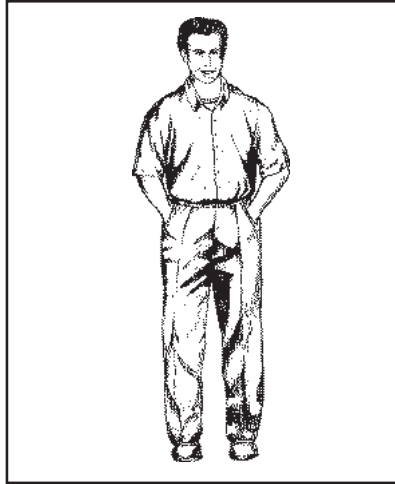
1. Magsulat nang malinaw at malinis o mas mabuti'y gumamit ng makinilya sa pagsagot sa form.
2. Huwag mag-iwan ng blangko. Maaari mong isulat ang **n/a** o **not applicable** kapag hindi angkop ang tanong sa iyo.

3. Ang **last name** ang apelyido mo at ang **middle name** ang apelyido ng nanay mo.
4. Huwag kalimutang isulat ang iyong **zone identification plan (ZIP) code**. Makakapagpabilis ito ng pagpapadala ng kahit anong uri ng sulat sa iyong tirahan.
5. Babae o lalaki ang **gender** o kasarian. Binata/dalaga, may-asawa, balo o hiwalay ang **civil status** o katayuang sibil.
6. May trabaho, may sariling hanapbuhay, walang trabaho ang **employment type** o tipo ng trabaho.
7. **Disability** o kapansanan ang anumang pisikal na depekto. Mahalaga ang impormasyong ito dahil nakabatay sa kakayahan ang mga programa ng TVET. Napakaliit ng tsansang matanggap ang isang bulag sa kursong computer repair and maintenance dahil sa kanyang kapansanan. Banggitin din kung nakasalamín ka o gumagamit ng saklay o wheelchair.
8. Maaaring sa piye o metro banggitin ang **height** o taas. Maaaring sa libra o kilo ang **weight** o timbang. Maaaring A, B, AB o O ang **blood type** o tipo ng dugo. Maaari mong alamin ang taas at timbang mo sa health center na may timbangan. Sa lisensyadong laboratoryo maaaring magpakuha ng blood typing o pagsusuri kung ano ang tipo ng iyong dugo.
9. Sinasagutan lamang ng mga dati nang nakapagtrabaho ang numero ng **Social Security System (SSS) o Government Service Insurance System (GSIS) at tax identification number (TIN)**. Kapag nagtatrabaho ang sinuman, nagbabayad siya ng kontribusyon sa SSS, kung pribadong pag-aari ang kumpanyang pinagtatrabauhan, o kontribusyon sa GSIS, kung nagtatrabaho sa pamahalaan. Kailangan ng TIN ang lahat ng manggagawang nagbabayad ng buwis.
10. Sa pagsagot sa **work experience** o pinasukang trabaho, ilaran ang mga dating trabaho at employer, kung mayroon man.
11. Kailangan mo ding banggitin ang impormasyon sa **training and seminars attended**/dinaluhang treyning at seminar at examinations passed/pinasahang iksamen. Gawing maikli at eksakto ang mga sagot dito.
12. Para sa **educational background**/natapos na pag-aaral, maaari mong banggitin ang karanasan sa NFE and E kung wala kang pormal na pag-aaral.

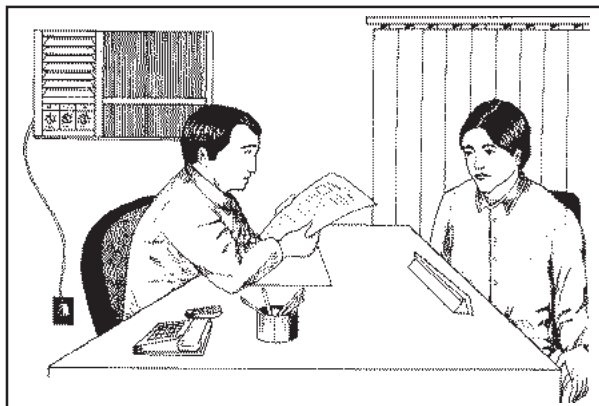
Panayam o interbyu ang susunod na hakbang sa proseso ng aplikasyon. Alamin kung kailan ka iinterbyuhin at tandaan ito.

Dapat Tandaan Bago at Pagkatapos ng Interbyu

1. Magbihis nang maayos. Angkop sa interbyu ang medyo pormal na damit. Iwasang nakakorto o shorts o damit na rugged. Iwasan ang makapal na make-up at matapang na pabango. Magmukhang simple pero kagalang-galang. Maaari kang humingi ng payo sa magulang mo o sa ibang taong nagtatrabaho kung paano magbihis nang maayos.

2. Kailangang nasa tamang oras ka. Tandaan ang oras ng iyong interbyu at nandoon ka na sampung minuto bago ang takdang oras. Tandaan na nag-aaplay ka para matanggap. Hindi magandang impresyon sa kakapanayam sa iyo na darating ka nang huli para sa interbyu.
3. Gumawa ng kopya ng iyong application form at tandaan ang mga sagot mo. Malamang na may kopya ng application form mo ang mag-iinterbyu sa iyo. Nakakasira sa isang aplikante ang paiba-iba ng sagot.
4. Magalang na batiin ang mag-iinterbyu sa iyo pagpasok mo sa kwarto. Maayos na umupo nang nakaharap sa kanya. Huwag maging hukot.
5. Tumingin nang direktso sa kanya at ngitian maya't maya ang nag-iinterbyu sa iyo.
6. Ang mga itinatanong lamang sa iyo ang sagutin nang maingat at direkta sa punto. Tandaan, kapag kaunti ang sinabi, kaunti din ang mali.
7. Magpasalamat sa nag-interbyu sa iyo. Maging magalang. Magtanong ka lamang kapag sinabi niyang maaari kang magtanong.
8. Higit sa lahat, magrelaks at magpakatotoo ka. Epektibo ito.

Subukan Natin Ito

Para mapaghandaan ang iyong interbyu sa pag-aaplay sa TVET, mag-ensayo sa pagsagot sa mga tanong sa interbyu na matatagpuan sa ibaba. Pakiusapan mo ang isang kaibigan o kapamilya na umaktong taga-interbyu. Maaari mong i-rekord ang inyong usapan kung mayroon kang tape recorder at blangkong tape. Pag-aralan mo pagkatapos ang tape recording at tingnan kung ano pa ang mapapahusay mo. Patuloy na magpraktis hanggang sa maging wasto ang mga sagot sa mga tanong. Tandaan, kapag nagpapraktis, hindi ka magkakamali.

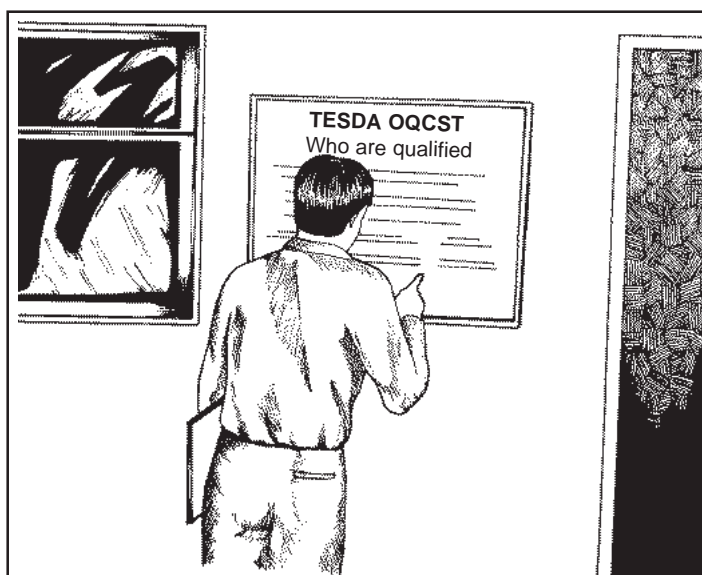
1. Maaari bang ipakilala mo ang iyong sarili. Magsalita ka tungkol sa iyong sarili at pamilya.
2. Baki ka nagdesisyong mag-training sa programa ng TVET?
3. Bakit mo napili ang institusyong ito para sa iyong training?
4. Sabihin mo sa akin ang iyong mga hangarin sa buhay.
5. Talakayin mo ang iyong mga kasanayan, kalakasan at kahinaan na makabuluhan sa training program na inaaplayan mo.
6. Bakit ka nagsasanay para sa _____?
7. Anu-ano ang hirap na inaasahan mo sa panahon ng iyong training at ano ang balak mong gawin?
8. Ano ang mga balak mo pagkatapos ng kurso?
9. Kung hindi ka tatanggapin sa programa, anu-ano ang iba mo pang pinagpipilian?
10. May mga tanong ka ba?

Pagkatapos mo sa isang programa ng TVET, sasailalim ka sa competency assessment bago ka bigyan ng sertipiko. Sa *competency assessment* o pagtatasa sa kakayahan, tinutukoy kung natuto nga ang isang indibidwal na nakatapos sa isang programa ng TVET ng mga kasanayang nilayong ibahagi ng training. May dalawang sukatan ng kaalaman sa mga programa ng TVET. Sinusukat sa *qualification level* o antas ng kwalipikasyon ang kaalaman, kasanayan at pagpapahalaga sa trabaho ng isang tao kumpara sa itinakdang mga kakayahan o kasanayan na kailangan sa hanapbuhay na pinagsanayan mo, samantalang sinusukat naman sa *certification level* o antas ng sertipikasyon ang “pagiging eksperto” ng isang manggagawang may kasanayan sa larangan na pinagsanayan niya. Namaster mo na ang gawain ang pakahulugan sa mataas na antas ng sertipikasyon.

Impormasyon sa Pagtanggap

1. Pangalan
2. Larangan na pinag-aralan
3. Uri/Antas
4. Iskedyul ng Iksamen
5. Lugar ng Iksamen
6. Oras ng Iksamen

Ipagpalagay na natanggap ka sa programang inaplayan at natapos mo, susunod na hakbang ang pag-aaplay mo at pagpasa sa TESDA Occupation Qualification and Certification System Test (OQCST).

Handa ngayong kumuha ng OQCST ang isang taong nakatapos ng programa ng TVET. Gayunman, maaari ding kumuha ng iksameng ito ang mga dumaan sa pagiging aprentis o direktang di-pormal na pag-aaral na pinamahalaan sa aktuwal na pinagtatrabauhan. Kabilang dito ang mga taong tuwirang sinanay ng kanilang mga ama, halimbawa, na magwelding o maghurno. Ang ibig sabihin ng pagpasa sa OQCST ay nakuha niya ang kailangang kasanayan na makabuluhan sa kanyang napiling propesyon.

Sa pag-aaplay sa TESDA OQCST, kakailanganin mo ang sumusunod:

- ◆ wastong nasagutang application form na naglalaman ng lahat ng impormasyong makabuluhan sa hanapbuhay na inaaplayan mo (Isang kopya ng impormasyon ng aplikante para sa TESDA OQCST ang makikita sa susunod na pahina.);
- ◆ dalawang 2 x 2 na litrato na may pangalan at pirma sa likod ng bawat litrato;

- ◆ bayad para sa gastos ng competency assessment (magtanong sa pinakamalapit na tanggapan ng TESDA para sa aktuwal na gastos.);
- ◆ sertipiko ng pinasukang trabaho o mula sa dinaluhang training ng TVET; at
- ◆ wastong nasagutang papel ng pagtanggap na magsisilbing permiso sa pagkuha ng iksamen (maaari kang humingi ng kopya nito sa pinakamalapit na tanggapan ng TESDA.).

Dapat gawin ang sumusunod na hakbang para sa paghahanda sa OQCST:

1. Magpahingang mabuti sa gabi bago mag-iksamen. Matulog nang mabuti. Tandaan, ang napahingang isip ay gumaganang isip.
2. Magdala ng panulat (bolpen), damit pangtrabaho at kailangang kagamitan at materyales para sa competency assessment na tinukoy ng competency assessor.
3. Huwag kalimutang dalhin ang papel ng pagtanggap o admission slip at isa pang ID.
4. Kumaing mabuti bago ng pagsusulit at magbawas bago pumasok sa silid ng iksamen para maiwasan ang abala.

Dalawang bahagi ang aktuwal na pagsusulit. Layunin ng unang bahagi na subukin ang iyong teoretikal na kaalaman sa kasanayang kinukuhanan mo ng pagsasanay. Binubuo ang bahaging ito ng iksamen ng mga tanong sa Ingles na may pagpipiliang tamang sagot. Nasa ibaba ang halimbawa ng tanong mula sa unang bahagi ng eksamen.

1. A capacitor consists of
 - a. conductor separated by an insulator
 - b. insulators separated by an conductor
 - c. a conductor alone
 - d. a insulator alone

Bibigyan ka ng papel para sa iyong mga sagot. Tiyakin mong sinusunod mong mabuti ang instruksiyon.

Praktikal na paggamit ng kasanayang natutuhan ang pangalawang bahagi ng iksamen. Aktuwal na pagpapakita ito ng kailangang kasanayang makabuluhan sa training na kinuha mo. Tatasahin ng assessor na nakaharap sa buong panahon ng iksamen ang praktikal na eksameng ito. Halimbawa, sa elektroniks, kakailanganin mong gumawa ng sukat ng resistance, pagtukoy sa boltahe at kuryente, pagkukumpuni at pagdadayagram. Nangangailangan ng kasanayan ang iba't ibang hanapbuhay kaya alam ng assessor ang kanyang ginagawa dahil siya mismo'y isang sertipikadong skilled worker.

Sa oras ng iksamen, manatiling kalmado. Ituon ang iyong pansin sa ginagawa. Karaniwan, tatakdaan ka ng oras kaya kailangang gawin mo ito ng mabilis. Oras ng “pagpapakitang-gilas” sa natutuhan mong kasanayan ang praktikal na iksamen. Pagkatapos ng iksamen, maaari kang humingi ng komentaryo mula sa iyong assessor. Sasabihin sa iyo kung kailan ka babalik para makuha ang resulta ng iksamen. Kung nakapasa ka, bibigyan ka ng isang sertipiko na nagpapatunay ng iyong natutuhang kasanayan.

Maaaring magtagal ang paghihintay pero sa bandang huli, sulit naman. Pagkatapos ng araling ito, malalaman mo kung gaano kadalang mag-aplay sa programa ng TVET at pumasa sa TESDA OQCST. Kailangan lamang ibuhos ang iyong loob sa pagiging isang manggagawang may kasanayan, at mag-aral nang mabuti.

Alamin Natin ang Iyong mga Natutuhan

Isa-isang isulat ang sagot sa bawat isa:

- A. Isulat ang limang salik na isasaalang-alang kapag pumipili ng angkop na programa ng TVET.
1. _____
 2. _____
 3. _____
 4. _____
 5. _____
- B. Maglista ang limang kursong ibinibigay ng mga programa ng TVET ng TESDA.
1. _____
 2. _____
 3. _____
 4. _____
 5. _____
- C. Magsulat ang tatlong requirement para makakuha ng iksameng TESDA OQCST.
1. _____
 2. _____
 3. _____

D. Isulat ang dalawang bahagi ng iksameng OQCST ng TESDA.

1.

2.

Ihambing ang iyong mga sagot sa *Batayan sa Pagwawasto* sa mga pahina 40. Tama ba ang mga sagot mo?

Tandaan Natin

- ◆ Pagkatapos pumili ng angkop na programa ng TVET, maaari kang mag-aplay sa pamamagitan ng pagsagot sa application form at pagsumite ng mga kinakailangang dokumento.
- ◆ Madali lamang ang pagsasailalim sa interbyu para matanggap sa programa ng TVET basta't mag-ensayo ka muna at kilalanin mong mabuti ang iyong sarili. Tandaan na nakabatay sa kakayahan ang mga programa ng TVET. Mas malaki ang tsansa mong matanggap sa isang programa kung tatasahin mong mabuti ang iyong sarili.
- ◆ Pagkatapos sa isang programa, maaari ka nang kumuha ng pagsusulit OQCTS ng TESDA. Maaari ding kumuha ng pagsusulit ang isang manggagawang may kasanayan na nagtraining sa pamamagitan ng pagiging aprentis sa aktwal na pinagtatrabauhan. Dapat mong sagutan ang isang application form para dito at magdala ng kinakailangang dokumento. Nahahati sa dalawang bahagi ang pagsusulit—teoretikal at praktikal na bahagi.
- ◆ Makakatulong nang husto sa iyo sa paghahanap mo ng magandang trabaho kapag nakakuha ka ng sertipiko ng TESDA. Ibig sabihin nito'y alam mo ang iyong ginagawa at nasa iyo ang kinakailangang kasanayan para dito.

Dito nagtatapos ang modyul! Binabati kita sa pagtatapos. Nagustuhan mo ba? May natutuhan ka bang kapakipakinabang? Narito ang buod ng mga pangunahing punto na makatutulong sa iyo para mas matandaan ang mga ito.

Ibuod Natin

- ◆ Maraming mapapasukang training program para sa kasanayan ang mga gustong kumuha ng training para sa mga hanapbuhay sa hinaharap.
- ◆ Ibinibigay ng TESDA at ng iba pang mga sangay ang mga programa ng TVET para magbigay ng training para sa iba't ibang teknolohiya at hanapbuhay na nangangailangan ng espesyal na kasanayan.
- ◆ Nakabatay sa kakayahan ang mga programa ng TVET.
- ◆ Pagkatapos pumili ng angkop na programa ng TVET, maaari kang mag-aplay para matanggap, sagutan ang application form at magsumite ng mga kinakailangang dokumento.
- ◆ Madali ang pagsasailalim sa interbyu para matanggap sa programa ng TVET bastat mag-eensayo ka muna at kikilalanin mong mabuti ang iyong sarili. Tandaan na nakabatay sa kakayahan ang mga programa ng TVET. Mas malaki ang tsansa mong matanggap sa isang programa kung tatasahin mong mabuti ang iyong sarili.
- ◆ Pagkatapos sa isang programa, maaari ka nang kumuha ng iksameng OQCTS ng TESDA. Maaari ding kumuha ng iksamen ang isang manggagawang may kasanayan na nag-training sa pamamagitan ng pagiging aprendiz sa aktuwal na pinagtatrabauhan. Dapat mong sagutan ang isang application form para dito at magdala ng kinakailangang dokumento. Nahahati sa dalawang bahagi ang pagsusulit—teoretikal at praktikal na bahagi.
- ◆ Makatutulong nang husto sa iyo sa paghahanap mo ng magandang trabaho kapag nakakuha ka ng sertipiko ng TESDA. Ibig sabihin nito'y alam mo ang iyong ginagawa at nasa iyo ang kinakailangang kasanayan para dito.

Anu-ano ang mga Natutuhan Mo?

Nasa ibaba ang sunud-sunod na hakbang para maging isang manggagawang may kasanayan na sertipikado ng TESDA. Isulat sa patlang ang tamang mga salita o prase.

Nagdedesisyong mag-aplay para sa training sa ilalim ng isang programa ng TVET

1. _____

2. _____

Pagtatasa sa Programa

Pag-aplay para matanggap sa isang program ng TVET

3. _____

4. _____

Pagtatapos sa isang programa ng TVET

5. _____

6. _____

Pagkuha ng iksameng OCQST ng TESDA

7. _____ pagsusulit

8. _____ pagsusulit

Manggagawang may kasanayan na sertipikado ng TESDA

Ihambing ang iyong mga sagot sa *Batayan sa Pagwawasto* sa pahina 40. Tama ba ang mga sagot mo? Kung tama lahat, maaari mong pag-aralan ang isang pang modyul. Kung may mali, balik-aralan ang mga mali bago tumungo sa isa pang modyul.

Batayan sa Pagwawasto

A. Anu-ano na ang mga Alam Mo? (pp. 2–3)

- A.
 - 1. Kapag interesado ang isang tao sa isang kasanayan
 - 2. Kapag imposibleng makatapos sa kolehiyo dahil walang maipantustos
 - 3. Kapag gustong makakuha ng trabahong may magandang kita o magkaroon ng sariling hanapbuhay
- B.
 - 1. sastre
 - 2. panadero
 - 3. mekaniko
 - 4. eletronics technician
 - 5. taga-survey ng lupa
 - 6. computer technician
- C.
 - 1. report kard sa hay-skul
 - 2. sertipiko para sa magandang katangiang moral
 - 3. sertipiko ng kapangangakan
 - 4. pinakahuling retrato
 - 5. nasagutang application form
- D. Maaaring mag-iba-iba ang mga sagot. Posibleng sagot: Sa mundong mabilis na umuunlad ang teknolohiya, nabubuksan ang mga bagong oportunidad para sa parami nang paraming manggagawang may kasanayan. Kung gayon, makatutulong sa isang tao ang pagpapaunlad ng kanyang kasanayan para kumita nang mas malaki at magkaroon ng mas magandang kinabukasan.

B. Aralin 1

Subukan Natin Ito (pp. 7–8)

- 1. sastre/modista
- 2. panadero
- 3. karpintero
- 4. elektrisyan
- 5. taga-ayos ng buhok

Subukan Natin ito (pahina 11)

- 1. **j**
- 2. **a**
- 3. **h**
- 4. **i**
- 5. **g**

6. **f**
7. **b**
8. **c**
9. **e**
10. **d**

Alamin Natin ang Iyong mga Natutuhan (pahina 13)

1. Para matiyak na magiging pinakamahusay kang klase ng manggagawang may kasanayan
2.
 - a. Technical Education and Skills Development Authority
 - b. Technical and Vocational Education and Training
3. Maaaring mag-iba-iba ang mga sagot
 - a. Cosmetology
 - b. Automotive Technology
 - c. Hotel and Restaurant Manager
 - d. Food Technology
 - e. Computer Repair and Maintenance

C. Aralin 2

Alamin Natin (pahina 20)

1. kakayahan sa pagguhit nang mahusay
2. malakas na katawan, pirmi ang paghawak ng kamay, kaalaman sa paggamit ng blow torch
3. kakayahan sa paglikha ng bagong disenyo, mahusay na mga kamay
4. asintado sa pagpapako, pag-eeskala, at pagtitimbang at pagsukat
5. sensitibo ang panlasa, malikhain sa paggamit ng iba't ibang sangkap

Alamin Natin ang Iyong mga Natutuhan (pahina 24)

- A.
 1. mga personal na hangarin
 2. mga hangarin para sa sariling pamilya
 3. mga kasanayan
 4. mga interes
 5. mga kalakasan
 6. mga kahinaan
- B.
 1. gastos sa programa
 2. tagal ng programa
 3. lugar ng training
 4. hinaharap na oportunidad sa trabaho na inihain ng isang partikular na training program.

D. Aralin 3

Alamin Natin ang Iyong mga Natutuhan (pp. 34–35)

- A.
 - 1. personal na interes
 - 2. taglay na mga kasanayan
 - 3. makukuhang mga kurso
 - 4. mga personal na hangarin
 - 5. pondo
- B. Maaaring mag-iba-iba ang mga sagot.
 - 1. pagmomodista
 - 2. paghuhurno
 - 3. Computer Repair at Maintenance
 - 4. Hotel at Restaurant Manager
 - 5. Welding
- C.
 - 1. wastong nasagutan na application form
 - 2. bayad sa pagtatasa
 - 3. sertipiko ng TESDA
- D.
 - 1. teoretikal
 - 2. praktikal

E. Anu-ano ang mga Natutuhan Mo? (pahina 37)

- 1. pagpili ng programa ng TVET na naaangkop sa iyo
- 2. pagtatasa sa sarili
- 3. paghahanda sa kailangang dokumento at pagsagot sa application form
- 4. pag-iinterbyu
- 5. pag-aaplay sa iksamen ng TESDA OCQST
- 6. paghahanda ng kailangang mga dokumento at pagsagot sa application form
- 7. teoretikal
- 8. praktikal

Mga Sanggunian

- ChanRobles Publishing Company. (1999). *Chan Robles Virtual Law Library Philippine Circular On-Line: Technical Education and Skills Development Act of 1994*. <http://www.chanrobles.com/legal4tesda.htm>. March 16, 2001, date accessed.
- Hierld, Juergen. *Technical Vocational Training Program of DED in the Phillipines*. <http://www.geocities.com/hierold/DedPage/ThFg.html>. March 16, 2001, date accessed.
- TESDA. *Programs and Projects*. <http://cag.pworld.net.ph/~tesdaro2/rog&proj.html>. March 16, 2001, date accessed.
- TESDA. *Tesda Vision, Mission, Value Statement*. <http://www.tesda.org/vmvstate.html>. March 16, 2001, date accessed.
- . *TVET Reforms*. http://www.tesda.org/tvet_reforms.html. March 16, 2001, date accessed.